

Kritiska kriminologer konfererar

Karen Leander

Allmän kriminologi, Stockholms universitet

Mer än 100 personer deltog i den europeiska gruppens fjortonde konferens i september 1986. Det övergripande temat var "De medborgerliga rättigheterna, den offentliga åsiktsbildningen och staten". Situationen i vårt värdland var också den i fokus för flera diskussioner. Vi fick klart för oss att slutet på Franco-epoken för ett decennium sedan inte har inneburit slutet på allt förtryck, eller den ömedelbara frigörelsen av olika förtryckta grupper. Workshops anordnades kring olika ämnen, som t ex den politiska förändringens process, kvinnors och homosexuellas kamp, uppkomsten av fackföreningar och freds- och anti-NATO-rörelsen i Spanien. En av resolutionerna som antogs gav sitt stöd åt de andalusiska lantarbetarna i deras utdragna kamp mot privata jordägare. I samma anda anslöt sig flera av konferensens deltagare till den 300.000 man starka demonstration som på konferensens sista dag hölls i solidaritet med det chilenska folket och i protest mot general Pinochet.

Vad kostar säkerheten i det moderna Spanien?

Flera föreläsare bidrog till att skapa en bild av vad som händer i en modern stat som Spanien, där man odlar en liberal image samtidigt som kontrollen av den inre säkerheten intensifieras allt mer. Det

antas t ex ofta att fängelsestraffen är i avtagande, medan sanningen är att man har ett ökat antal poliser, det minsta antalet invånare per polis i Europa, hårdnande fängelseförhållanden, fler fängelser och ett ökat bruk av preventivt frihetsberövande.

Den kärva anti-terroristlagen har visat sig verkningslös mot militanta grupper, men har i stället blivit "rutin" när det gäller andra kategorier av misstänkta. Rädslan för terrorism är ett instrument som används för att frambringa en allmän efterfrågan på hårdare metoder för att skydda samhällssystemet. Argumentet är att liberala stater ofta har varit för mjuka och att alltför mycken "välvilja" har producerat dessa onda krafter – i form av terrorister och det ökande antalet farliga kriminella i vår omgivning (och föreställningen om "Rambo-figurer" bidrar till att få folk upprörda).

Massmedierna har spelat en avgörande roll när det gällt att piska fram denna "lag-och-ordning-yr". I en sådan atmosfär är människor t.o.m. villiga att acceptera att de medborgerliga rättigheterna åsidosätts, även inom sk "politiskt känsliga" områden. När nu Spanien vill bli en del av det moderna Europa, är man medveten om att ökande säkerhetsåtgärder accepteras t ex i Västtyskland, och att detta kan legitimera de spanska åtgärderna.

Vad som tidigare setts som auktoritärt är numera en del av Europas demokratiska profil. Den liberala tanken om medborgerliga rättigheter som uppstod under den borgerliga revolutionen sopas under mattan. Franco-eran gav den spanska mentaliteten djupa ärr, men säkerhetsproblemen är mer än bara återkopplingar till den perioden. Det spanska systemet har blivit allt stelare, och använder allt hårdare medel för att bevara värden och bibehålla institutioner. En talare påpekade bristen på solidaritet och det faktum att en aggressiv individualism uppmuntras gentemot personer som är avvikande i fråga om vanor, ras, sexualitet, mm. Vi fick veta att persondata från arkiv som skulle ha förstörts under amnestin efter Francos död nu dyker upp i de mest skilda sammanhang, som när människor blir åtalade för felparkering. Man menade också att en viss typ av smärre brottslighet uppmuntras, vilket bidrar till att skapa den atmosfär i vilken man reagerar hårdare mot de grövre brotten. Här skulle bli olika anti-terrorismgrupper vara inblandade.

Finns det en hörbar opposition?

Man var på konferensen allmänt överens om att det skulle behövas en motvikt i opinionsbildningen till den syn som presenteras av

staten. Men det tycks vara ont om sådana motvikter. En deltagare hänvisade till den romantiska bilden av den spanska motståndstraditionen. Till svar kom klagande röster som menade att spanjoren tycks snarare inordna sig i Sanchos tradition än i Don Quijotes.

En talare från den kombinerade freds- och anti-NATO-rörelsen beskrev kampanjen som föregick folkomröstningen om Spaniens medlemskap i NATO våren 1986. Resultatet blev som bekant att Spanien stannar kvar i försvarsalliansen. Det blev en intressant kväll när vi diskuterade frågor kring detta, som t ex att regeringen via medierna skrämt befolkningen att rösta "ja" genom att påskina att ett utträde ur NATO skulle få svåra konsekvenser, och inte minst genom att göra "nej"-rösterna till illojala handlingar gentemot det regerande socialistpartiet (som ju erbjöd sig att göra Spanien kärnvapenfritt i utbyte). Trots att man förlorade folkomröstningen växer motståndet mot NATO och nya strategier och alternativ tillämpas.

Är det en "Bill of Rights" som behövs?

Dessa spanska frågor angav tonen och erbjöd ämnen även för konferensen i sin helhet. En diskussion som tämligen direkt berörde det allmänna temat handlade om vilken roll skrivna och formella konstitutionella garantier kan spela i skyddet av mänskliga rättigheter, och på vilket exploaterade klasser och marginaliserade grupper skulle kunna basera sitt försvar mot övertramp från statens sida. Trots att många internationella konventioner är så insnärjda i undantagsregler att de förefaller helt ineffektiva, kändes det inte på sin plats att helt döma ut deras möjligheter. Å andra sidan skulle kanske ett ensidigt intresse för konstitutionella formaliteter av den här typen vara ett sätt att ge upp slaget i förtid; i och med konstitutionella reformer kan oppositionen neutraliseras. Ett annat kritiskt argument som framfördes mot en "Bill of Rights" är att den skulle kunna ses som en maximering av de individuella – och då främst de politiska – rättigheterna. Andra invändningar som restes gällde domstolarnas förmodade oförmåga att stödja individuella rättigheter om dessa skulle gå stick i stäv med statens intressen, eller att ett formellt skydd av de medborgerliga rättigheterna skulle bli så vagt formulerat att undantag skulle kunna göras. På denna punkt nåddes ingen konsensus.

Ibland blev föredragen väl etnocentriska och anekdotiska, men allt emellanåt dök det upp ämnen som var av mer allmänt intresse. En

deltagare såg på skillnaderna mellan rättens ideologiska funktioner under Franco – där de reguljära domstolarna var förhållandevis självständiga men samtidigt maktlösa, eftersom de politiska fallen behandlades av extraordinära domstolar – och rättssystemet i dagens Sydafrika, där frågor om självständighet och makt är irrelevanta.

Vid ett annat tillfälle diskuterades den konstitutionella strukturen i Storbritannien, vilken identifierades som kopplingen mellan social kontroll och den brittiska staten. Bristen på rättsliga garantier på skilda nivåer gör det möjligt för klassspecifika intressegrupper att "kapa" statliga myndigheter för sina egna syften. Ett exempel var den stora gruvstrejken 1984. Den var kännetecknande för Thatchers strategi att definiera fackföreningarna som ett hot mot ordningen. Emellertid så motsatte sig polisen till en början denna kriminalisering av facket (vilket dock ifrågasattes av en deltagare med rötter i de norra gruvdistrikten). Polisen såg sig själva som ansvariga inför det allmänna. Därmed var regeringen tvungen att provocera fram konfrontationer för att polismakten verkligen skulle uppfatta gruvarbetarna som brottslingar. Under ett annat rättsligt system skulle kanske inte National Coal Board haft möjlighet att så lätt bryta ingångna avtal till en början. Efter denna session följde en komplicerad diskussion om offentlig rätt.

Är de "nya realisterna" nya eller realistiska?

De som förfäktade idén om en "Bill of Rights" blev häftigt kritiserade för att de använde sig av metafysiska begrepp som "friheter", och därmed inte kom in på frågor som t ex om kvinnornas rättigheter utvidgas eller inskränks, eller hur det förhåller sig med olika etniska och rasmässiga minoriteters rättigheter. En kommentator menade också att detta närmande hade bestämts av debattörernas önskan att finna ett alternativ till den brittiska jurisprudentens "nya realister".

Denna punkt berör en pågående debatt inom europeisk kriminologi. Den aktualiserades i den europeiska gruppen första gången under en diskussion i Bologna rörande några norska experimentella interventioner mot ungdomsbrottslighet. Debatten har beskrivits som en uppgörelse mellan vänsterrealister och vänsteridealister. Kanske kan det sägas handla om att bemöta högerkrafters rop på "lag och ordning", och debatten kretsar också kring frågan om vilka uppgifter som tillkommer den kritiske kriminologen.

De sk idealisterna menar, enkelt uttryckt, att en oppositionell, kritisk kriminologi varken utesluter en interventionistisk politik eller förnekar värdet av att manipulera motsättningar i samhället i syfte att frambringa varaktiga reformer, men de ser inte som sin uppgift att utveckla en "bättre" politik för lag och ordning.

Realisterna, å andra sidan, menar att statliga myndigheter kan göras ansvariga och demokratiska och att "huvuduppgiften för radikal kriminologi är att söka lösningar på brottslighetens problem och att undersöka huruvida en socialistisk politik på något avgörande sätt skulle minska brottsligheten" (Matthews, R. & J. Young *Confronting Crime* London: Sage 1986 s. 28). Realisterna har kritiserats för att ha sammanfört en rad olika beteenden under begreppet "brott" och därmed gjort problemen allvarligare än de i realiteten är, på samma sätt som de kritiska kriminologerna har anklagats för att tona ner brottslighetens betydelse. I vilket fall så kommer den "nya realismens" inflytande att diskuteras på nästa konferens i den europeiska gruppens regi (se nedan).

De europeiska fängelsesystemens expansion

Arbetspappren med ovanstående titel från 1985 års konferens i Hamburg finns nu tillgängliga för beställning. På konferensen "inkluderade presentationerna översikter över data om överbefolkning, förklaringar av skillnader och likheter i straffpolitiken runt om i Europa, och bevis för hur interners liv påverkas av expansionistiskt tänkande" (*Newsletter* 1986).

Att döma av undersökningar av specifika grupper av fångar, t ex häktade (som i Sverige oftast sitter isolerade; i Sverige kan man dessutom sitta anhållen längre än i de flesta länder), kvinnor, mödrar och barn, politiska fångar, livstidsfångar, utlänningar och ungdomsbrottslingar, så finns det tydliga tendenser till högre straff för vissa grupper och brottstyper, längre häktningstider, ökat bruk av livstidsstraff, tilläggsstraff för interner, och en dramatisk ökning av antalet personer som döms till kortare fängelsestraff. Alla dessa tendenser är särskilt märkbara när det gäller kvinnor.

De komplexa orsakssammanhangen bakom fängelseexpansionen blev uppenbara, och även det faktum att den nuvarande utvecklingen inte kan förklaras med brottsstatistiken. I fokus stod det allmänna skiftet i straffpolitiken, från en som är ägnad att "minska antalet fångar och betona återanpassningen, till en mer expansionistisk

politik som betonar oskadliggörandet, kontrollen och interneringen av lagbrytare". I Madrid definierades två parallella rörelser i ett danskt papper: (1) en nivå av straffrihet som är en rest från 1970-talets reformer, och (2) ökad repression och ett gradvis förfall av de processuella garantierna.

Den österrikiska straffpolitikens senare historia och dess förhållande till faser i de ekonomiska och sociala sfärerna kommer att vara en del av värdlandets presentation vid nästa konferens, i september 1987.

Den europeiska gruppen och 1987 års konferens

Den europeiska gruppen är en löst sammansatt grupp av nästan 200 praktiker och teoretiker från närmare 20 länder. Man är intresserad av att belysa och värdera den sociala kontrollens olika fält. Gruppen utgör ett forum för kontakt mellan intellektuell och politisk aktivitet, och för understödjande av initiativ och motaktioner. Gruppens aktiviteter syftar till ökad politisk och ekonomisk demokrati och stödjer sociala rörelser och kampen mot repression. På konferenserna görs ansträngningar att upprätta förbindelser med vänsterpolitiska grupper i värdlandet. Gruppen menar också att socialistiska och radikala alternativ är legitima undersöknings- och forskningsområden.

Några av de återkommande temata är, förutom de som redan nämnts, psykiatrisk social kontroll, den rättsliga repressionens förändringar, den statliga kontrollen av forskning och utbildning i ämnet, skapandet av minoriteter genom en obligatorisk normalisering av livsstilar, samt olika former av moralisk och rättslig panik. De som är intresserade av dessa ämnen bör notera att 1987 års konferens som huvudtema har "Justice and Ideology. Definitions and Strategies for the 1990s"

De ämnen som diskuterats vid tidigare konferenser, statliga strategier för social kontroll, kampanjer eller motstrategier till dessa, och den teoretiska basen för båda, kommer att tas upp igen vid nästa konferens genom att man studerar innehållet i och betydelsen av "rättvisa" och "ideologi" i följande sammanhang:

- (a) De "nya realisternas" kriminologi och dess betydelse;
- (b) Den kritiska kriminologins uppbyggande inför 1990-talet;
- (c) De feministiska analysernas centrala karaktär och betydelse för den kritiska kriminologins utveckling.

En mer detaljerad beskrivning av vad som kommer att avhandlas kan fås genom någon av följande nationella kontaktpersoner:

Danmark Ida Koch, Søgaardsvej 44, DK-2820 Gentofte;
Finland Martti Grönfors, Lastenkodin 4 F 3, SF-00180 Helsinki;
Island Hansina Einarsdottir, Sölvallargata 74, IS-101 Reykjavik;
Norge Angelika Schafft, Inst. for kriminologi, Universitetet i Oslo, Karl Johansgt 47, N-0162 Oslo; **Sverige** Karen Leander, Allmän kriminologi, Stockholms universitet, S-106 91 Stockholm.

Arbetspapper kan rekvireras från Paddy Hillyard, 40 Berkeley Square, Bristol BS8 1HY, England.

Översättning Lars Gustaf Andersson

JUSTICE AND IDEOLOGY

Definitions and Strategies for the 1990s

Faculty of Law: University of Vienna
10-13th of September 1987

The European Group's Steering Committee has developed a conference theme to encompass contemporary European debates concerning the theory and praxis of critical criminology and abolitionism aimed at developing a broad strategy for academical and political intervention. Making the connection between Justice and Ideology would provide the central direction towards these ends. We welcome contributions on:

- *The Politics and Influence of "New Realist" Criminology*

A consideration of a range of developments in Europe concerned with 'new realist' interventions both in criminology and state policy; the significance of the assumptions about justice underlying these developments; the process of ideology with regard to class, race and gender divisions; the acceptance of official definitions of 'crime' and 'community'.

- *The Construction of Critical Criminology for the 1990s*

The critique of the concept of 'crime'; the analysis of related processes of criminalization and marginalization and an examination of the complexities of abolitionist positions and their relationship to due process (found in European critiques); the concept of justice within the theory and practice of critical criminology; the importance of the concept of justice in developing strategies for intervention in the political struggles of workers, racial groups, and women; the significance of the process of ideology in developing effective responses to criminal justice systems (campaigns around the media, political pressure groups, parliamentary work, working 'in and against the state', academic programs, the production of 'science'); the construction of new concepts, symbols and ideas in the formation of a critical criminology outside the established structure of academic science; the contributions to this construction from the assertion of gay identity.

- *The Centrality and Significance of Feminist Analyses for the Development of Critical Criminology*

Discussion of the impact of feminist analyses and politics on contemporary critical criminology; the feminist contribution to the development of new concepts, symbols, and ideas; the relationship between feminist theories and interventionist strategies (such as campaigns against male violence, pornography, prostitution, exploitation of women's labour, and sexual harassment and campaigns concerning abortion, gays, etc.); strategies to oppose the social and political construction of patriarchal systems of justice and ideologies of sexuality and gender including the rights of lesbian women.

For further information, please contact your national representative.